

Inclusief overheidsbeleid

Geert Mak schreef een pleidooi ten gunste van inclusief overheidsbeleid (NRC 17/10/2009).¹ Ik bedoel een beleid dat rekening houdt met de gewone mensen. Mensen van goeden wille. De mensen op de werkvloer. Vroeger stemden ze op de PvdA of de KVP of de ARP omdat ze wisten dat hun belangen daar in goede handen waren. Maar tegenwoordig voelen ze zich in de steek gelaten. De Haagse bestuurders en politici jagen abstracte doelen na, zoals de concurrentiepositie van Nederland in Europa en in de wereld, en bekommeren zich niet om het lot van de gewone mensen.² Mensen die niet in hun sjablonen passen, voelen zich doodgezwegen, afgeschreven, buitengesloten, of zelfs verdacht gemaakt en vernederd.

Geert Mak richt zijn blik niet alleen op de slachtoffers van dit Haagse oogkleppenbeleid, maar ook op de mensen die dat beleid moeten uitvoeren, zoals onderwijzers, leraren, verpleegsters, verzorgenden. Zij fungeren als buffer tussen de meedogenloze machthebbers en de gewone mensen. Hun roeping is de mensen te helpen, maar ze worden betaald om de BV Nederland te dienen en de overheidsbezuinigingen te effectueren. Als voorbeeld noemt Mak de Friese dorpsonderwijzers die 'met onvoorstelbaar veel geduld en warmte' proberen **alle leerlingen van hun klas** zover te brengen dat ze 'de wereld een beetje kennen, redelijk kunnen rekenen en de Leeuwarder Courant kunnen lezen en begrijpen'. Zij worden door de Haagse politiek aan de schandpaal gezet omdat ze weigeren de kwaliteit van hun zwakke en zeer zwakke scholen op peil te brengen en de modernisering van het basisonderwijs te omarmen. Maar volgens Mak bieden zij een toonbeeld van 'inclusief onderwijs'. Zij stellen het belang van de leerling voorop en zorgen dat niemand uit de boot valt.

Deze voorstelling van zaken bleef door staatssecretaris Sharon Dijksma niet onweersproken ...

Dijksma schreef een ingezonden stuk in de NRC (24/10/2009).³ De basis van het Haagse onderwijsbeleid is volgens haar het tegengaan van leerachterstanden en het stimuleren van excellentie. Het onderwijs moet gedifferentieerd worden om iedere leerling de beste kansen te geven de eigen talenten te ontwikkelen. Het probleem van de zwakke en zeer zwakke scholen is volgens haar dat kinderen niet op hun waarde worden geschat. De leerkrachten stellen hun verwachtingen te laag, terwijl de Friese kinderen gemiddeld niet minder intelligent zijn dan elders. Op (zeer) zwakke scholen krijgen talentvolle leerlingen niet het onderwijs dat ze verdienen. Hun mogelijkheden worden, aldus Dijksma, onderschat.

Opvallend is dat de staatssecretaris geen woord vuil maakt aan de oorzaken van leerachterstanden bij Friese scholieren. Zouden die achterstanden iets te maken hebben met de tweetaligheid in Friesland? De meeste leerlingen op die dorpscholen hebben Fries als moedertaal. De meeste mensen die het Standaardnederlands beheersen, zijn allang naar de Hollandse contreien geëmigreerd. De scholieren spreken thuis en op straat Fries, en misschien zelfs op het schoolplein. Alleen in de klas wordt het Standaardnederlands als voertaal gebruikt (denk ik, maar dat weet ik niet eens zeker). Zou de taalachterstand op het gebied van het Standaardnederlands hun schoolsucces belemmeren? Zo ja, houdt het Haagse achterstandenbeleid daar voldoende rekening mee? De staatssecretaris blijft het antwoord schuldig.

Maar het ergste is dat de staatssecretaris niet op de centrale stelling van Geert Mak ingaat. Hij prijst de Friese dorpsonderwijzers om hun streven naar *inclusief onderwijs*. Zij laten de minder vlotte leerlingen niet in de steek. Zij zorgen dat achterstandsleerlingen niet uit de boot vallen. Zij blijven in hen geloven en zijn pas tevreden als alle leerlingen, aan het eind van groep 8, de Leeuwarder Courant kunnen lezen en begrijpen. Sharon Dijksma laat in haar weerwoord de volgende vragen onbeantwoord:

- Wat vindt u van deze prioriteitsstelling: dat de onderwijzer liever alle leerlingen naar een redelijk hoog eindniveau brengt in plaats van dat sommige leerlingen een excellent niveau bereiken terwijl een forse groep de basisschool met grote leerachterstand verlaat?
- Zou u zich kunnen voorstellen dat deze prioriteit een andere didactiek vereist (klassikaal onderwijs, niet teveel differentiatie, achterstandsleerlingen kunnen zich optrekken aan de grotere taalvaardigheid van de leerkracht en van sommige medeleerlingen)?
- Hoe staat u tegenover de stelling dat het primair onderwijs in het kader van het gelijkheidsbeleid vooral tot taak heeft voor *iedere leerling* een goede basis te leggen en dat de definitieve sortering van meer- en mindertalenteerde leerlingen tot in de onderbouw van het secundair onderwijs moet worden uitgesteld?

De kern van de discussie tussen Mak en Dijksma betreft *de definitie van de normleerling*. Ons moderne onderwijsbestel richt zich op de bovengemiddelde leerling (en op de bovengemiddelde student). Diegenen die niet mee kunnen komen, worden door Dijksma *achterstandsleerlingen* genoemd. Zij hebben extra

ondersteuning nodig om hun achterstand in te lopen, maar ondanks die inspanningen vallen velen uit de boot. Geert Mak vraagt zich af of we niet beter andere boten kunnen construeren, die zijn afgestemd op de *óndergemiddelde leerling*. Het aantal achterstandsleerlingen daalt dan aanmerkelijk en er valt bijna niemand meer uit de boot. Maar er ontstaat het probleem van de *voorsprongsleerlingen*: scholieren die extra moeten worden uitgedaagd met verrijkingstaken of die een versnelde leerweg zouden willen volgen. Verliezen we ons hier in een woordenspel? Nee, uitgaande van het verheffingsideaal van Geert Mak dient de bulk van de onderwijsinspanning naar de óndergemiddelde leerling te gaan. Hun leertempo is de norm. Wie een rijkere of snellere leerweg aankan, krijgt daar de ruimte voor, maar méér ook niet. Volgens het gelijkemans-ideaal van Geert Mak wordt niemand in de steek gelaten. Iedere leerling wordt naar de minimum-eindtermen van de basisschool geleid, maar getalenteerde leerlingen krijgen de mogelijkheid om een hoger eindniveau te bereiken. Volgens het gelijkemans-ideaal van Sharon Dijksma daarentegen worden grote groepen tot achterstandsleerling gebombardeerd. Bij wijze van gunst krijgen zij extra faciliteiten om hun achterstand in te lopen en als dat niet lukt, dan hebben ze pech gehad.⁴

Het is geen kunst om Sharon Dijksma in abstracte bewoordingen zwart te maken. Maar zijn er ook concrete aanwijzingen dat zij oogkleppen op heeft, ten koste van de gewone mensen? In Rotterdam is de helft van de basisscholieren allochtoon. Het basisonderwijs wordt met grote achterstanden in de beheersing van het Nederlands geconfronteerd. Toch wil men binnen enkele jaren op alle openbare lagere scholen aldaar het vervroegd of versterkt onderwijs in de Engelse taal invoeren.⁵ De onderdompeling in de Nederlandse taal wordt deels vervangen door onderdompeling in de Engelse taal. Staatssecretaris Dijksma is een groot voorstander van deze internationalisering. Zij schijnt niet te beseffen dat dit uitsluitend aan de bovengemiddelde leerling ten goede komt en dat de kinderen met achterstand in Nederlandse taalbeheersing daarvan de dupe zullen worden. Gelijke kansen? Ja, maar niet voor de gewone mensen!

Wes Holleman
weblog onderwijs 1-11-2009
<http://www.onderwijsethiek.nl>

¹ <http://weblogs.nrc.nl/expertdiscussies/is-de-arbeider-vanzelfsprekend-een-sociaal-democraat/>, lezersdiscussie met verwijzing naar het essay van Geert Mak d.d. 17/10/2009 (http://www.nrc.nl/opinie/article/2389371.ece/De_verpleegster%2C_de_onderwijzer%2C_de_handarbeider%2C_ze_voelen_zich_versed_erd_door_de_PvdA); het essay is gebaseerd op twee voorstudies van zijn hand: <http://www.geertmak.nl/nl/Commentaren/433.html> en <http://www.geertmak.nl/nl/436.html>.

² Mak noemt als concreet voorbeeld: de verhoging van de pensioengerechtigde leeftijd van 65 naar 67 jaar onder het motto dat de mensen gewoon twee jaar langer moeten doorwerken. Dat motto kan misschien opgaan voor bevoorrechte mensen uit de middle class, maar de gewone mensen worden al op 50- tot 60-jarige leeftijd afgeschreven. Voor hen betekent 't dat ze twee jaar langer van een minimum-uitkering moeten leven voordat ze aanspraak kunnen maken op een fatsoenlijk pensioen, aangevuld met AOW.

³ Uitgebreide versie: <http://www.pvda.nl/opinie/opinie/Onderwijs+maakt+van+dubbeltjes+kwartjes.html> (26/10/2009)

⁴ We hebben het hier over het basisonderwijs. Maar in het hoger onderwijs is het niet veel anders. Het beginniveau en het tempo van het curriculum wordt afgestemd op de bovengemiddelde student en men vindt het volstrekt normaal dat de meeste deelnemers studievertraging oplopen. Zij worden als ongeschikt, ongemotiveerd en lui afgeschilderd, terwijl het niveau van de aangeboden opleidingen geprezen wordt. Grote groepen jonge mensen worden dus in de steek gelaten en vernederd. Het oogkleppenbeleid viert dus niet alleen in het basisonderwijs maar overal in het onderwijsbestel hoogtij.

⁵ <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=1111>